

ACC. N:R M. 8212 : 1-35.

Landskap: *Skåne*

Upptecknat av: *Fru E. Hansell*

Härad:

Adress: *Fredsgat. 10, Malmö*

Socken: *Malmö*

Berättat av:

Uppteckningsår: *1941.*

Född år *_____* i början av *1860:1*

Minnesuppteckningar fr. Malmö.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1
Mina barndomsminnen från Malmö, är
meest från östervärn, som ättra förstudus
kallades på den tiden. Jag är nemligen född
der i början på 60-talet. Värnen bestod på
den tiden av en rad hus eller gårdar vid
var sida av infartsgatan, inga trängstor
funs, de kom till sednare. Der nu Wärm-
hemshuset ligger i hörnet av Lunds- & Sallerns
vägen, låg en bondgård, ägaren till den hette
Anders Nilsson, en son till honom inspektör
Jeppe Andersson som övertog gården, moderni-
sera den o gav den namnet Wärmhem, han in-
trädde också skjutställarna. Bakom Wärmhem åt
Sallernsvägen till låg också en bondgård med
tillhörande holländska väderkvarn, ägaren
till den hette Anders Bengtsson. Där
der intill låg Engströms skola som var gus-
ska ny då, o der börja jag mina första läro-
spår för lärarinnan Bengta, ja lärarinnan
Bengtä hon var mycket ömtyckt av barnen
o deras föräldrar, jag minns kunnat väl;
en röd verkensklädning o randigt bummels-
förkläde o en vit huvudduk, när hon gick från
skolan hade hon alltid en stor flock barn.

ihäring sig, en höll henne i var hand, andra
höll henne i bröst o förklädde o var de kom' åt,
men hos dag, g' så långt efter till allmän
ro. Det var inte så noga med åldern när
man börja skolan, på den tiden, der var både
4 o 5 åringar, mest noga var att mödrarna
lät dem känna bokstäverna o kunde man
lägga ihop o stava var det ännu bättre, o man
hade ju också fått plugga a. b. Ebooken flitigt
hemma o tuppern hade fått värpa många socker
bitar, jag minns då tuppern värpte en liten fjälle-
kniv åt min bror som han tyckte var mycket
underligt. Engströms skola kallades så efter
överläraren, det brukades så, t. ex. vestra
skolan hette Djurbergs skola. På skol-
vindens till Engströms skola hade Engström
o en mjölnare Petter Olsson, som var fortie-
ron till Landtbrukaren Anders Benetsson, inredt
en fotografiateljé, det var nytt på den tiden,
o der tag de emot kunder, min far o mor var
der o bleve fotograferade år 1864, o det fotogra-
fins i min äga ännu. I denna skola är det
nu polisstation o Tandklinik. Midt för
skolan der nu föreningsgatan går fram,

låg då en rada små hus samt en gammal
stubbasmölla, som vi kalla Kals mölla.
den ligger nu ute vid Bejers park. Förenings-
gatan var ingen gata på den tidens utas bod
en smal väg som kallades rapsavägen o-
gick fram längs vassjömarken mot söder
till, o kallades så ofta in gård. Rapsagården var
låg utåt den nu sat Pauli kyrkogård är, som
är lagd på den åren. Från Wäinbrenshuset
räknat, åt Landsvägens låg en rada små
våningshus tills man kom den Berggatan
början, der låg ett möllareställe Lembkes
mølla en liten holländsk vädervärn, den
ref 1897 då fd. pantlånare Möller köpte stel-
let o lit bebygge all jorden som hörde dit. Efter
Lembkes var det ej byggt vid den tidens
förän man kom till Kirsebärskalen der
högsmølla låg så ställigt högt upp på
backen, o backen gick ända ut till Landsvägen
på den tiden o vid branten ned till vägen
såg man alltid pojkar som sig med att åka
ned på backen så grusen och sking den.
Landsvägen var mycket smal på den tiden,
miss min tal om till i hennes barndom.

var vägen inte merken utom de mäs-
te körd öfver backen, vilket var mycket
trångt för hästarna när de körde in till
staden med spanniöblask, o då fanns det ju
inte fjädervägnar heller. I min barndom
var inte backarna så bebyggda ihjell som ända
någon få enstaka hus. På andra sidan
Lunduvägen mielt emot backarna hade någo-
re stadens köpmän byggt sina handställen
(de hette ej villor på den tiden) jag kommer
ihåg Hjortens o Hallbeckens det var nog fler
som jag inte minns. Sedan var det inte fler
byggnader vid den sidan, förän man kom till
en bondgård som låg där nu Hermannsgatan
är, ägaren till den hette Mårten Hermansson
o gatan har fått sitt namn efter honom,
det envåningshus som ligger i hörnet vid
Hermans o östra förstadsgatan var baring-
längan till Mårten Hermansgård o sedan låg
trädgårdar med ett plank för, åt gatan, ett
litt stycke längre fram låg ett litet gammelt
hus som beboddes af en familj Dahl som
har gifvit upphov till namnet på Dalystor-
na. Mårten hus som ägdes af en landt-

brukare, Nils Persson, ligger annu kvar
o innehavare är Svenssons spekeraffär.
Det nästa var mitt hem, o vid sidan
derav var en krog med tillhörande tivo-
li, Fredriksberg, ägaren till krogen o tivolii
hette Cederberg men krögaren hette Per Ol-
son, i källareningen var en riktig bus-
krog men en låg trappa upp var en s. k.
bättre restaurang, tivoliet var väl som
de brukar vara på den tiden med dansbana
o gymbana o lindansare m. m., det skulle
vara luftbalongupptågning också, men det
lyckades inte, de kunde viest inte få gas i
den. Det var en fransman med namnet
Pascal som skulle gå upp med den, men
så en nacker lag gav han sig iväg till
sitt land igen o tog med sig krögarens
nackra pige. För oss barn var tivoliet
mycket lockande, men vi var förbjudna
av våra föräldrar att gå dit, men på vas-
der en snäll vakt som bodde i vår gård,
han lät oss ibland titta in der, bland ann-
dars jag några färdigt grant utstyrdna man-
seller, som satt uppflygna på en sorts ställning

o sjöng eller skrek som vi tyckte, de kallade dem Rurpluffen. Efter Fredriksberg låg det två små hus med halmtak, det ena beboddes av en träskomakare Berg, det huset var så lågt så vi barn kunde nå upp i takskåppet, derintill låg Fredriks^{Bergs}gränd som rånkte ned till koängen, o längs den gränden vid Fredriksbergsgården låg en rep-slagarebana. Till alla hus hörde en Fredsgård eller hage som det också kallades den fullt odlade blommor, potatis o grönsaker till kurbichov, bakom dessa till husen hörande trädgårdar, från Fredriksberg till östra kanalens, låg den så k. koängen, den gick kor på betet o ibland exerserade húsarene der och så var det en kär lekplats för alla värnens barn. Den Fredsgatan nu går fram vid vindruften gick en ä. allé smal kanal, antagligen grävd då järnvägen bleve byggd år 1856, för den följde längs järnvägen o den Fredsgatan nu skär Fredriksbergsgatan var kobron som gick över den lilla kanalen o hade sitt fäste på järnvägsbanken, o den gick man över när man skulle o sjön o

bada, så långt gick ryon ut på den tiden
men det var långgrundt. Till varje gård
hörde en svinstia och julgrusarna foddas
upp. Hyggjeren var det inte naga med
rännstenarna i gårdarna fick ta emot alla
och en en grop mer i trädgårdens det
fick användas till gödsling. De flesta
gårdar hade inget vatten, folk gick då
och hemta i de gårdar det fanns, somliga lås-
te sina pumpor med en järnhålling när
de inte ville ha folk att springa ut med
sina spannar, men då var det bara att gå
till en annan till det lyckades, somliga
gårdar hade bunnar som vattnet var bunnat
och gick så oädeligt, vad det kunde bero på.
Folk hade alltid en tunna under stuprör-
et för att samla regnvatten i, vilket de
voro mycket rädda om. Menniskorna var
förnämmande på den tiden. Mitt emot
mitt hem, på andra sidan om gatan var
ej byggt utän värlte en rad med stora
stallar, och bakom dessa gick en sluttning
ner till rörsjömarken, men lite längre utåt
ungefär sådant emot den vestas. Dalgatan

nu går, låg det ena hus som kallades
svana husen. jag minns en liten näpen
gumma som bodde där, o alltid gick i blan-
kade träsken, hon kallades gongamajan
varför vet jag inte. Längre bort mot sten-
till, vid den samma sidan där fortsättning
av Fredrikbergsgatan nu går fram, boja-
de åter en husrada, det första på sidan
beboddes av en familj som kallades
Tjuva. Perssons, det saades att Tjuvas o annat
dåligt folk hade sitt tillhåll där, mannen
var av med ena handen o gick ibland ibland
i gårdarna o drog posetiv o hans gumma
hade en liten affär o sålde polkagrisar lokuts
nätter m.m. som barn köpte när de fått
en 2 eller 4 styver, de ägde huset o ansågs
vara smält förmåga, en gång fick vi barn
höra att polisen varit o tagit Tjuvaperson
för han hade stulit en säck silver o en
säck guld, o vi tyckte ju det var väldigt
spännande med de der säckarna silver o
guld, o hur skulle vi få veta om det var
sant, men så en dag tog min syster med
till sig o gick in till gumman o fråga henne

är de sant att Juvast Persson har skulet
en säck silver o en säck guld, o gummor
svara snällt på mitt barn, han har vatt
nere vid sjön o fått en säck prassjöt
de kråket? O det var ju en misärning, o
så fick hon ju en hop skam till när hon
kom hem o talade om sitt dumma tilltag. Efter
Tj. Perssons fortsatte det så med små envänng
hus hela raden upp till Skogens bro, så när
som det översta som var två vån. o kallades
Ännuvalta (varför vet jag inte). På motsatta sidan
av gatan var det också bara envänngshus, men
att se dem tyckte jag alltid var gräpigt o stort
det sydes av kakelugnsfabrikör Regner, på den
sidan låg det också en trädgård med en brög,
här låg gatan, den kallades Gerossons trädgård
o långt mer äro Fredrikshöjden till låg ett mycket
litet hus som beboddes av en familj L. där alla
familjmedlemmarna voro mycket småväxta,
På den tiden var det brukligt att alla pojkar
på konfirmationsdagen skulle vara iklädda
brög hatt, de flesta hyrde eller lånte sådana,
Jag minns hur skojigt mina föräldras tyckte
det var att se dessa småväxta pojkar i dessa

långe hattar, hattarna voro också ovanligt
høga på den tiden. Ett minne från gatulivet
var sjöarna, de gick alltid 2. 6. Tre i sällskap
fram o tillbaka uti på vännarna. Jag minns
särskildt en stor o en liten som kallades, Pål o
Per, (eftersom att par bilder som alltid passerade i Tid-
ningen Fäderneslandet.) Sjöarna voro anställda
av stadens köpmän, för att antasta bönderna
som kom körande in till staden för att sälja
sin spannmål. När det så kom en landbo
med ett last säd, såg man hur en av sjöarnas
anställda honom o stod o varonera med honom
o så klef han upp lastet o åkte med in till
den köpmann han representerade. Så fort man
var över bron var det nästan köpmans boder.
Hela vägen vid båda sidor om gatan ända
upp mot Petri kyrka. Här från öster var
Skogens Halmslön Sandbergs Sjöberg Bagers
Koch. Hamnerberg o Dielens m. fl. Och sedan
fanns det ju en del på Södergata o Södra Fullgatan
till köpmännen sålde bönderna sin säd o
köpte igen af dem, allt vad de behöfdes, j. av
alla den slag råsera jernvaror o o. s. v. hufve
risgrön o bunnulsgum eller tvist som det hette då

orostad kaffe, o snus o tobak, socker o salzglas
fönsterglas, tyger, krydder o porcelin, m. m.
m. m. samt all slag spirituosa. Det var inte
precis några lyxbodar de vora ganska smutta-
ga o tråkiga, vid ena sidan i boden låg en
rad stora fut med tappkennar i, som innehöll
brännvin både finkelt o destilerat samt rom
o punsch. O de gick alltid en bodkari att
ihäddla säckaförkläde o tappa på stop o
kunneflaskor samt en slags träläggar som
brukades då, innanför dörren på saltlådan
satt alltid en kagekvinnor med sina korvar
för att tillhandahålla kunderna med kakor
samtidigt, hon hade både långa o runda
2 styverskorpor o kanelbollar samt smör-
ruter o smårkor till 4 styver men de var
ju lyxbakar. Till köpmansbodarna hörde
alltid stora rymliga gårdar med stallar,
der lantböorne kunde ställa in. Sjelfva
bodarna vore alltid oeldade o dragiga, men
det fanns alltid en liten kammare innanför
boden med kakelugn, som kallades kontor,
men var egentligen samtidigt sovrum för
der ogifta bokhållarna, som alltid bodde hos

sitt principal. I deras sängar lades alltid
schalar, kapprockar, agedynner o pistkar
o sådant som de voro rädda att lemna kvar
i vagnarna på gården, o derinne fick
mörörna sitta o vänta till mannen blef
färdiga att köra hem, o de kunde när
ga gånge dröja både länge o väl, för de
träffa vänner o gick o drack gökar i Smura-
tull vid kattisundsgatan o vid marknadstull.
fille omde gjort en god affär hände det att
de gick o åt o drack en god middag hos
Far i hatten vid Skomakaregatan. I den der
lilla väntekammaren stod det alltid en liten
pallpet med några brännvinsglas på, o der
bjöds alltid landborna på brännvin o frun-
timen på vin, vint påstods det att de
gjelt lugade chop av skvätter.

Drömlingtorget var på den tiden ej något
salutorg, o det var ej stensatt utan bara tjocka
grusat, den hade husarna sina ridövning
man hörde ej heller något annat namn på det
än husartorget, saluhallen var ju då ridhus
o husarkärlärlag till höger om torget ut med
östans Tullgatan, när man kom derförbi

hela det alltid koka arbor, o alldeles
flöt det alltid i rännstenen der utåför.

Det var alltid ett nöje för folk att stå på
Hömmersburgs trappa o höra på husarmusiken
o se på när hästarna drava runt på Brots
ringtorget efter musiken, En gång hände det
att en slagtare Leo, som bodde utat Skräflin
gehället, kom körande med en gammal
kaserad husarhäst, Leo var alldrig nyckter
när han kom från stas o inte ofta annars
heller, när han nu kom midt för torget
blef hästen livad o kände igen musiken,
o gav sig in på Torget o följde efter de andra
hästarna med Leo liggande på ryggen i
kärnan o skrek, samt hättelarnas hoppa
de i kring, det var ett treffligt extra nöje
som lefde i folks minne länge efter.

Väjen var det inte så många då. Första
maj var ej någon officiell fridag, men de
som hade lust brukade taga sig frilt o druck
sig fulla, vilket var ett nöje för somliga, o
den dagen tog inte polisen o satte dem i häken
som som polisaresten kallades på den tiden
o den var då belägen i hörnet av Hyskogatan

och Göran Almqvist der nu Gerners har
sin affär. Den 1 maj slås katten av
tunnan i Fredriksberg, av utklädda karlar
med maskor för ansikten som sedan red
ikring i gatorna o visa sig till stor förnöjet
se för oss barn. Ett underligt bruk var
att fängarna fick gå ute i stan, man såg
dem då, o då, komma dragande på en stor
tung kärva; somliga drag med rep, andra
skjöt på o några höll bara i sidorna, en åkte
alltid på kärvan, o så följde ett par konstsp
lar, med gevär på axeln, med. När någon
fänge rymt skjöt det 3 skott med kanon,
från slottet, som fängelset alltid kallades på den
tiden, o då blef det rätt ängsligt i staden.
Om 1870 satte fängarna eld på slottet, o der
var ett par av räddningsmanskapet som blef
ihjälslagna av en mur som föll på dem.
När det var eldsvåda i staden gick de omkring
i gatorna o slag på larmtrummor, o då skaka
de emån gamla husen, o efter larmtrummor
hördes det alltid som om det kommit ett hufv
kavalleri, det var alla stadens barn i sina
främskafflar som travade efter, hur dessa manior.

av barn kunde vara i farten med de sam-
ma kan man inte fatta, en annan brand-
signal var klämtning från kyrktornet, det
klämtades 1, 2, 3 eller 4 slag beroende från vilket
håll branden var, på dagen hängde de också
ut en röd flagga genom tornsluffen på den
sidan branden var, o på natten en lykta.

Brandväsendet var i min barndom mycket
primitivt, o det var inte heller ofta de hann
rädda någonting, det tog tid innan de fick
samlat ihop manskap o utrustning, o vatten
var det ont om, jag minns att det stod två
länga träpumpar på rundelgatan o två liko-
dana vid sladdertorget, som skulle användas
vid eldsvådor. Jag minns också så rent
som i slutet på 80-talet, jag var på besök
hos släktingar i Ostendiegravgatan, o vi hade
på natten legat en hel timmas tid o hört
hur någon slog larm på porten åt gatan,
då någon gick o öppnade, stod där en mycket
arg man, som skulle ha fast i en släng-
förare eller ställdör, (vad det var) som bodde
över gården på Trälje vännigar i ett vincl-
rum där, o så var det att fortsätta o banka

på det, det brände man såna i staden o
så skulle denna karl gå i ring o samla
ihop brandmanskap, så nog brann huset
brinna ner innan brandkåren var samlad.

År 1863 brann det ner en husnåd på
10 o 12 hus på östra förstadsgatan, ett stycke
ner på högra sidan från Skogens bro räknat,
mina föräldrar bodde där då, och blef räddade
på natten av en gammal som slog larm på
ett fönster o skick upp människor annars
björp ni o brinner, o då slog lågorna ner för
fönstret, så det var hemskt, ingen fick räddat
räddat något. Elden hade uppkommit genom
att en beväring som skulle iväg till Fredens
dagen efter, hade varit uppe på en vind^{gård}
o packat sin koffert, o varit oförhållande^{stilla}
med elden, alla husen voro brända. Ja-
tjebelysningen i stan var det dåligt med i min
barndom, i mine första år hade de tranlam-
por, sen kom det fotogen, (fytiosken) som
folket i allmänhet uttala det, men det var
mycket långt mellan lyktstolparna som
på vägen voro mycket enkla tändstolpar,
men inom staden var de järn. Jag minns

hur hägtidligt man tyckte det var, när man
skrek före jul, gick på med på Östergatan
som då var en af stadens största affärsgator,
o se på ljusskyltningen i fönstren, man
tyckte det var rent blandande som ljusen lys-
te upp gatan, o det hela var nästa bär
med stearinljus. Vid hägtidligheten i stan
brukar även privatfamiljer ställa tända
ljus i fönstren. Men sen kom gasen o
det tyckte folk var ett helt underverk,
folk gick ut på gatan med sin tidning för
att se om de kunde läsa den från gaslyktan,
ja det var inom stan, men på förstäderna
gick de allt hålla till godo med fotogenlampor
både länge o väl. Kanalen kring staden var
mycket smal på den tiden o den var inte som
nu stensatt på ~~kanalen~~ o inga näck ikring
den, så det hände rätt ofta att folk gick o
trilla i kanalen de mörka kvällarna, ett slag
mins jag det var ett rykte ute att det var
några bovar som gick o hästa folk dit.
Det fanns ej andra broar över kanalen än
Skogens bro o Davidskällsbron samt till
jernvägen. Stadens gator o torg voro be-

lagda med kullersten, så det var ett
rysligt oväsen när åkdonen kom kö-
rande. Jag minns särskilt när spiltfor-
nar kom inkörande från de stora
herregårderna, då kom det alltid en lång
rad på en 10-15 st. stora tunna bulten-
kärror med stora brännvinsfat, då var
det ett öronbedovande skrammet på
kullerstensgatan o de körde ju inte fort, så
den musiken fick man höra länge. Dessa
krokbönder som körde in brännvinet till
staden var några spjufas, som barn hörd
jag en gammal man berätta att de brukar
stanna till vid hans gård, för att beta
hästarna, de hade boer med sig o boer
håll på gaten, o så satte de grova halmsträ-
der o tappa av så mycket de orka dricka
sen satte de en propp i o smeta över, så kunde
de tulla av flera gånger under veian till
staden. Smuggling var en riktig sport för
i tiden, folk ansåg det ej som någon orättvisa
utan sköt med hur de kunnat lura tullarna.
Det var t.o.m. vanligt att köpmän fick in
sina varor genom smuggling, isynnerhet

sådana varor som det var högt i kurs.
I min barndom var det alltid kustvakter som
gick längs stranden o skulle passa på smuggla-
re, men smugglarna hade sina spanare som
gav signal när det var lämpligt att dra i land
med varorna. För många år sedan berättar
en gammal man för mig många episoder
om smuggling, från den tid han varit
stuvareförmän, bl. a. en, då han en morgon
kom ner till köpmännen, han hade ett litet
privat magasin eller skjul som han fann
fullt av tygäcker, inkustade de under
natten, han blef förskräckt, o sa åt dem han
misstänkte, att genast skaffa bort dem för
han våga inte ha dem der. O der lyckades
de lasta den på en vagn (som naturligtvis
kamouflerades) o märkt som det var på morgonen
lyckades de ännu komma genom staden o in
om porten, till köpmansgården, o läst efter sig
men tullvakter som väl märkt något var
snart efter dem, o då de efter en stunds par-
hande på porten blef insläppta o gott
undersökning fann de ingenting. Under
tiden tullarna stod o leppa på porten, hade

nätkorna kastats över taket på en värlängas in på nästa gård. En mycket gammal man tula om för mig hur han som ung smugglat in ett fat rom till en köpmans här i staden, de hade fått det i lund o förvarat det men på det in till köpmannen genom gatan var värre. Poliser var det inte många, men staden var inte heller stor. Men så fann han på råd, o ~~dränkte~~ dränkte in proppen till en gödselvattnestunna, grundligt i rom o slog lite rom liten på tunnan så den lukta rom, när han så kom körande med den på gatan, kom polisen (som karisk och så var varskodd) o fråga vad det var han hade i tunnan o han så gödselvattnen ^{äts} trodde inte polisen honom för de lukta ju så godt av rom, så han fick följa med till tullen, o där konstaterade de till polisen stora förargelse att det var gödselvattnen. Dagen efter körde han åter genom gatan med en likadana tunna o polisen kom förargad o fråga vad han där i dag i tunnan, då så han rom o såg iltmar ut, men då trodde polisen

att han dref med honom o' till honom
hörn, polisen ville inte utlåta sig för
mistag en gång till, men den gången
var det som.

I min barndom fanns det bara två kyr-
kor i Malmö St Petri som alltid benämndes
svenckkyrkan o' Caroli som kallades Fyck-
kyrkan till den sistnämnda hörde vi, dels
vi i bland fick gå med vår mor, men som
litet såg man bara o' tittade i taket på
de mycket hemliga målningarna som var
der. Några vackra parker att gå o' prome-
nera i fanns det ej på den tiden, Jungsparken,
som man på den tiden kallade slottsplats, var
ej anlagd o' öppnad för år 1873, skulle man
gå ut o' promenera så gick man på kyrkogår-
den vid Gustaf Adolfs Tor, der var lummigt
o' vackert, o' sedan kom östra kyrkogården (s. v.
sint Pauli) som blev anlagd 1870, men der var inte
lummigt eller skugga för solen så länge den var
ny, den var inte bremlad på den tiden
o' gravarna var alltid till hälften fyllda med
vatten när de sänktes ner, kistorna deri, vilket
såg tråkigt ut. Jag minns då konsul Holm hade

en dotter som dog nere i Frankrike o kom
hit o blef begravd der, då lät de pumpa
upp vattnet o gjuta graven. Det fanns ipe
da mycket förtiöelle för folk på den tiden
de fick själft stålla till vad roligt de kunde
för sig. Vi skolbarn hade en utflykt
till skogen en gång på försommaren, då vi
medförande matpaket, o med lärare o
lärarinnor i teten promenerade landsvägen
ut till Alnarp, och så sjöngs det hela vägen
men det var en förtiöyd promenad för de
minsta. Det fanns en del privatskolor
för flickor o av dessa hade mansell
Romberg i Djeknegatan mycket gott an-
seende, o der fick jag o min syster snart
böja, hela skolhuset bestod av två små
rum o kök o der var alltid en cirka 40
elever, vi satt på stolar soffor o låsa
bänkar, o samma lokal användes till bo-
o sovrum åt mansell Romberg o hennes
syster o kanske åt hjälpredan hon hade
i skolan också, men de vet jag ej säkert
Mansell Romberg hade övertagit skolan
efter sin mor, o själv undervisa hon

8212:23
flickor i tre generationer, mor, barn
o barnbarn. Och det väckte mycket
barn, när en ny hälsovårdsstudya be-
stämde att hon fick ej ha öfver 12 elever.
Det viktigaste för flickor på den tiden var
att kunna göra goda handarbeten och det
lärdes också grundligt hos mansell Stromberg.
Stadens sjukhus låg då, vid Blottsgratan,
det sköttes av dokt. Aug. Falk, o benämndes
alltid Falkens sjukhus, men det var ej mycket
anlitad, folk hade alltid en färlig skräck
för sjukhus på den tiden. År 1873 var der
73 sängar, men endast 20 so dem användes
o dokt. Falk hade också ord om sig att vara
mycket bursk, men folk i allmänhet sök-
te aldrig läkare, de skulle livet stå på spel,
o då var det nästan alltid försent, man höi-
de för det mästa när någon var mycket
sjuk, han eller hon stämde sig nog inte för
de har haft doktor, o för det mästa var
det också så för doktor hemstuder aldrig
förum det var försent. De flesta läkare
var inte tillmötesgående ihveller, jag minns
en Lukas Andersson som gick under namnet

vattenläkare, för han ordnades kallt omslag för allting, o han var alltid bank o elak mot patienter, en gammal kvinna vi kände kom o sökte honom för sitt öra, vad vill du rät han åt henne när hon kom in om dörren, jo hon hade ont i örat, jag stundade i ditt öra rät han, åter. O kvinnan sa, jag går aldrig i mitt liv till någon läkare mer om jag blir aldrig så sjuk. Men en som var mycket anlitad när det gälde benbrott, sårskader, inflammationer o dylikt var Lundatevinnan, hon hade eget sjukhus i stora Nygatan, hon hade allas tillit både i staden o på landsbyggsden. Min far rätte henne mycket högt sedan hon botat honom, då han råkat bryta benet en gång. Han hade fått skärs i examen. Men så blef stadens läkare avundsjuka på henne o väckte process mot henne, till slut. Så hon fick ej ha sjukhus hemma sena fick ej taga emot i hemmet heller så länge processen varar åtminstone, för jag minns en gång under den tiden, att min far var inne

o skulle hemta ut henne till en liten
bror till mig, som skadat benet, men
då vågas hon inte för än det var mörkt
på kvällen. Namnet Lundakvinnan
hade hon fått därför att hon var inflyttad
från Lund, där modern till henne också
hatade berövt o andra skader både hos
människor o djur, o gick under namnet
kakvinnan. Lundakvinnan hade inflyttas
till Malmö 1850 o dog här 1891.

Widskepliga var människor långt in på
min tid. Det var mycket vanligt att de
Fags barn med till en död för att stryka
bort något födelsemärke, var det en flicka
som hade födelsemärket skulle det strykas
på en död pojke, o matsats med en pojke.
Folk hade förmåda för nästan alla åkom-
mer. Ett minne har jag från jag var barn
om himlastecken, det var strax innan
Fräpsta-tyska kriget bröt ut 1870
vi barn stod ut på gården tillham-
man med föräldrarna o en hel del an-
dra människor o titta uppåt himmelen
o ut på gatan stod också fullt av

folk o lilla uppåt, själf begrep jag
ej vad det var för märkvärdigt folk så
men sedan talades det om i årtal efter
hur underligt detta förbud till kö-
get var. De hade sett hur det kom
skuror från olika håll, o sedan var
det som stora blodmassor välode sig
in i varandra, o en del hade också
sett ett svärd gå genom solen.
Ett ord på den tiden var att alla barn
o äldre fam också som sprang ibland
på lek, när de låg bläckla i kirtan. Det
brukades även gå o ropa brudparet fram
när det var bröllop i stan, men det var ju
triffligare. Det var mycket brukligt
att posetivbråne gick ibland i gårdarna,
o stod utanför på gatan också ibland, o
spela, för det mesta hade de en liten
påkådd apa som satt på posetivet o go-
de konst, men det hände ibland att de
förde med sig en stor björn som hade
en bänk om halsen o dansa på bänk-
linen efter musiken. En gång min
sag ett finare musiksällskap som stod
på gatan utan för vårt hus o spela

Det var en hel familj, man hustru
döttrar o en pojke, en av döttrarna
spela harpa o de andra hade var
sina olika instrument, de voro frans-
män o samlade in pengas till deras
lidande landsmän, fransk-tyska
kriget pågick då. När jag var barn
saw det gott om fattiga judar här,
med långt svart skägg o ibland långa
rockar o en låda på ryggen som räckte
upp över huvudet, de gick hus för hus
i staden så väl som på landsbygderna
o bjöd ut sina underhålliga varor,
de voro alltid mycket påträngande, be-
gärde mer än dubbelt vad de till slut
sålde dem för, de brukade också köpa
upp fruntimmers här, de voro ovärliga i
i affärer, o mycket illa talda.

Folket höll stort på sin värdighet o sina
titlar för, således förekom det alltså i min
barndom att en hustru ibland chaflett kalla-
des för hon titulerades mor, ända den
som har fått fick betäna fru, o fröken
fick ända en adlig ogift dam tituleras

en adlig gift dam kallades, hennes nåd
alla andra ogifta fruntimmer som bar hatt
gick hettla mansell. En gammal fru
som omgicks i mitt hem, talade om att i
hennes ungdom var det förbud o
bötes om det var någon som bar hatt
utan tillstånd, men jag hade lov dertill
för min man var borgare, sa hon.
Omgående tittlurna så kallades alltså
köpmännens pation, både av sina
bakhållare o kunderna.

På den tiden brukade arbetarna gå till sitt
arbete iklädd snallskinsbyxor o trötofflar
det var inte något djäsk med omklädnad
o fabriksflickorna gick i trötofflar o hals-
den på huvudet till sitt arbete, det var
ej bruk att gå i bara huvudet på den tiden.
Det var inte heller bruk att fruntimmer
hade kortklippt hår, inte ens småflickor
de hade det utslagt eller i flåtor hängun-
de ned åt ryggen. I början på 70-talet
bar damerna chignon, ett lösligt hårmod
som bestod i en massa löshår med in-
stoppad hårull i, o hopsamlad i ett nät

som fästes på huvudet o hängde ned
bak på halsen. I min barndom var kri-
molinen ej helt bortlagd, men starkt
i antagande, i stället bruktades många
styvstänkta o broderade vita underkjö-
lar, så omfånget var inte mindre, men
på vintern användes i stället ett plagg
som kallades stubb or slugs vadderad
underkjöl, tjock o styv som ett stich-
tücke, stubb användes även av små-
 flickor. Damer hade på den tiden, på
sommaren ett plagg som kallades mar-
tilj, det var ett mellanting mellan kupp
o schal, o alltid vackert utsmydd med gar-
neringar o spetsar, o parasoll användes
alltid av damer på sommaren, små tünge-
stus med garnering eller frans på och my-
cket löngha skäft. Det brukades även
att hattklädda fruar använde persiska
schal, o varje brustur i schal ett som höll
på sitt absceender hade en persisk
schal till att vara finklädd i, det sades
alltid att de aldrig kom att gå ut modt
Små flickor hade alltid långa benkläder

som räckte ner på hängskäften, antingen
voro de vita o broderade eller med en med
de mestadest av samma tyg som klädnin-
gen. Till huvudbonad användes på vintern
vadderade bakhjuter o på sommaren hade
man styvtärpta kråkor som räckte långt
fram för ansiktet.

ett lifligt minne från min barndom var
att sitta på beväringarna där de skulle till
Tvedåra, der exersiplatsen var på den tiden
der samlades på någon plats inom staden,
alla iklädda vita byxor o knäckturnörra
men föröfrigt civilt, denna mondering fick
de själf skaffa sig. Så tåga de i trupp
hela vägen till Tvedåra, så hade de alltid
huset jernvägens musikkapell, jernvägens
hade på den tiden ett eget rådhus, som gick
i feters o spela o så en väldig eftertrupp
med anhörige som följde dem, samt värnar
o nyfikna, musiken o eftertruppen följde
ut till Dalbylandsvägen till Kronstorps
der de fick vända medan beväringen
med befäl gick vidare. Sedan såg man
troppen komma efter, det var åkare som

hördes upp beväringarnas kaffertur som alltid innehöll lite bordskaff samt en brännvinsplanta, de låg ju ute i militäroöningarna hela 14 dagar på den tiden.

År 1867 var en mycket sträng vinter och den sista maj låg det kvar en mycket bråk snödriva i vår trädgård. Den 14 maj hade hamnarbetarna ställt till ett skadparti, de hade satt meklar under en båt som gick i teten o deri äkte musiken. Men så blef det också nödär o dyrtid efter. Brödet kosta 2 riksdaler löspundet, (cirka 8 kilo) på den tiden hade en vårbavlönad arbetare t.ex. vid järnvägen 1 riksdaler om dagen o de flesta hade bara hälften så mycket, o folk hade i allmänhet många barn, men på den tidens försörjde de dem gjelt o var alltid förmöjssamma, de lefde på sin mycket enkla kost, o mädde bra av den.

Jag minns en gammal som bodde i vårt hus o min mor sa åt henne en gång, vad har mor matias gjort men det flytte så mycket saft i rånstener, jo sa hon

jag var på torget o köpte mej en prott
krusen ^(Hilgon), o så är det vattnet som jag
har kokt down i, jag har slatt i rämn-
stenen. Se folk i allmänhet var inte
vanda vid såna finesser. Fört eller rik-
tat bröd hörde till lyxmat, det fanns
många som aldrig haft sådant i hu-
set, o det förekom aldrig hos någon
i vardagslag, då äto det sammalna
grova. Det fanns inte några mjölk eller
mejeribuliker. Köpmännen hade själva
sina kostallar inne i staden, o hos som-
liga kunde man få hemta mjölk.
t.ex. hos David Fikes vid Östra Tullga-
tan, där ligger ännu kvar de gamla
kostallarna utmed gatan åt kanalen,
där man alltid hörde korna råma, men
nu användes kostallarna till andra ända-
mål. Det var annars bänder från landet
som kom in med mjölk, till var sina
kunder, de som lute badde för långt
utom stan bar in mjölken till kunder
na. Jag minns att vi fick vår mjölk från
Bodlaregården. Senare köpte man av landet

borna på Stortorget, som då var salu-
torget, de hade aldrig smörst afdelat
i stycke som nu, på kommunen hade de
alltid smörst mycket lent, o då var det att
ha fat med o få det i, o på pinten var
det alltid mycket hårdt, o då hade de
det alltid i ett stort rillrundat stycke, det
delades aldrig på det man fick köpa hela
stycket o så lades ett band om o vägsdes
med en träbetsman om de hade sådan med
annan gick de in i närmsta köpmansbod
o fick det vägd, de viste väl på förhand
hur många markor stycket innehöll men
kunden ville också se det. Men det kunde
hända att det fanns några säljare, en
bekant familj till oss hade köpt ett stort
racket stycke smör av en gumma på
torget, o när hon kom hem o såg det
målet av befans det vara ett tunt
lager smör o hela innandömet var en
fukt potatismos. Säljegumman blef snart
igenkänd o befans vara en förmögen
lundsburskarehustru. En annan gång hände
det att en köpare fått en stor stea inne

i smörsticket. Det fanns också mycket
skött fick man köpa av slagtarna som
höll på Stortorget, o sålde sina paror från
sina ragnar, o passa man inte på men
de höll der, fick man vara utan. Fisktor-
get låg nere vid kanalen midt för jernvägssta-
tionen o hotell Svea, (nuvarande Savoy) der
kunde man köpa direkt från båtarna som
gick ända in. I min barndom o ungdom
voro marknaderna, som i Malmö var förste-
onsdagen i varje månad, mycket besökta, o
tillika ett folkroj, särskild var det en, på
eftersommare som kallades sommarmarknad,
och då var det bruk att all ungdom från lands-
byggen skulle vara fria o få vara ut o ras-
sig, o de som ännu icke sätta bo gjorde då sina
uppköp till bosättningen, o då vill jag säga
det var marknadsliv. Alla slags handtver-
kare, o alla som hade något att sälja, för de
in till staden för att använda sina produkter,
der, både från landsbyggen o andra städer.
På den tidens marknader fanns mycket som
i kan få i våra dagar, t. ex. spinnrockar,
allkardor o många andra saker som hörde

till hemsbädden, och så var det brukma-
kare eller pottemakare, som de kallades då,
med sina verktyg, både från Trelleborg
o Engelholm; Wadgötar med sina hand-
vårdade saker, det var också delmarsar
som sålde stönn, samt hundratals andra
varor omöjliga att här uppräknas. O landt-
korna skulle ju då in o sälja o köpa
kreatur, kor o grisar. Ja marknaderna
höjde till ett av de största folknöjerna för
i tiden, o det brukades ges marknadsböva
liksom det nu är brukligt med julklippar,
som barn brukar man få en svarvad o grant
målad trädocka eller en bergöb.

Ja malmö var i min barndom egentligen
ej stadsliknande mer än innan för kanalen
det andra verket mer landsbygd med sina
åkrar o våderkvarnar invid staden.
De förmägnare stadsborna hade sina
landställen der nu stora bostadsbe-
stas finns.

Fru E. Flansell

Fredsgatan 10 M. 12578